

Knjižnični programi i usluge za djecu i mladež u narodnim knjižnicama u Rijeci i Krapini

Vorih, Leonarda

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:186:051459>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-10**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET

Leonarda Levak

**Knjižnični programi i usluge za djecu i mladež u narodnim knjižnicama u
Rijeci i Krapini**

Diplomski rad

Rijeka, 2021.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET
Odsjek za kroatistiku

Leonarda Levak

**Knjižnični programi i usluge za djecu i mladež u narodnim knjižnicama u
Rijeci i Krapini**

DIPLOMSKI RAD

Mentorica: prof. dr. sc. Aleksandra Horvat

Rijeka, 2021.

Sadržaj

1. Uvod	2
2. Narodne knjižnice	4
2.1. Današnja uloga i zadaća knjižnica.....	7
3. Djeca u knjižničnim ustanovama.....	8
3.1. Razvoj dječjeg knjižničarstva.....	11
3.2. Dječji knjižničari.....	13
3.3. Smjernice za knjižnične usluge za bebe i djecu rane dobi	15
3.3.1. Svrha smjernica	18
4. Usluge i programi za djecu.....	20
4.1. Usluge i programi za djecu u Gradskoj knjižnici Krapina	21
4.2. Usluge i programi za djecu u Gradskoj knjižnici Rijeka	26
5. Mladež u knjižničnim ustanovama	30
5.1. Povijest pružanja usluga i programa za mladež u knjižnicama	32
5.2. Smjernice za knjižnične usluge za mladež	33
5.2.1. Svrha smjernica	34
6. Usluge i programi za mladež	38
6.1. Usluge i programi za mladež u Gradskoj knjižnici Krapina.....	38
6.2. Usluge i programi za mladež u Gradskoj knjižnici Rijeka	40
7. Zaključak.....	42
8. Sažetak	44
Literatura	45

1. Uvod

Razvoj interesa za knjigu i čitanje razvija se već u najranijoj dobi. IFLA-ine i UNESCO-ove smjernice za razvoj službi i usluga navode kako je stvaranje i jačanje čitalačkih navika djece od rane dobi jedna od važnih uloga postojanja narodnih knjižnica. Zadovoljavanjem potreba najmlađih djeca se od malih nogu zainteresiraju za knjižnične sadržaje, što svakako može utjecati na njihov razvoj i doprinos društvu. Pri tome djeca potiču i roditelje, ali i druge odrasle osobe koje rade s djecom na korištenje knjižničnih sadržaja.¹

Većina je građe u hrvatskim knjižnicama obično podijeljena na građu za djecu i građu za odrasle. Građa za djecu obično se odnosi na djecu do 14 godina, dok prelaskom u srednju školu literaturu počinju tražiti na odjelu za odrasle. Postavlja se pitanje u koju kategoriju svrstati mlade i mogu li oni svoje potrebe zadovoljiti na istom odjelu kao i odrasli? Jesu li oni previše zreli da bi odgovarali potrebama djece ili još nisu dovoljno zreli kako bi mogli odgovarati potrebama odraslih? Mladi su specifična skupina koji imaju drugačije interese i potrebe, a koje bi svaka narodna knjižnica trebala poznavati. Poznavajući svoje korisnike, knjižničari im mogu ponuditi upravo one informacije i usluge koje im trebaju. U ovome će radu biti riječ o djeci i mladeži, najpoželjnijim i najbrojnijim korisnicima. Knjižnice se danas suočavaju s brojnim izazovima kako djecu i mladež privući u knjižnicu s obzirom da je tehnologija toliko napredovala da sve više djece, ali i roditelja, prije svega posežu za internetom i tamo pronalaze stručne sadržaje, ali i sadržaje za zabavu. U posljednjim su se desetljećima dogodile brojne promjene u sustavu knjižničarstva, no nužno je redovito voditi brigu o potrebama djece i mladih i pružiti im odgovarajuću uslugu.

¹ Narodna knjižnica : IFLA-ine i UNESCO-ove smjernice za razvoj službi i usluga / priredila Radna skupina Sekcije za narodne knjižnice na čelu s Philipom Gillom. Zagreb, Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2003.

Mladež su korisnici koji su često zakinuti i koji se moraju prilagoditi uslugama koje su ponuđene odraslima. Mladi nemaju iste potrebe kao i odrasli i djeca, a kako bi se moglo postići zadovoljstvo svih korisnika, potrebno je istražiti njihove potrebe i ponuditi im ono što traže. IFLA-ine Smjernice za knjižnične usluge za mladež pružaju okvir za razvoj usluga za mladež u knjižnicama te pomažu knjižničarima pri zadovoljavanju potreba mladih ljudi.

U ovome će radu biti riječ o knjižničnim programima i uslugama koje su namijenjene mladima i djeci, a pružaju ih narodne knjižnice. Narodne knjižnice imaju posebnu odgovornost prema pružanju usluga mladima i djeci, a u ovome su radu predstavljeni programi i usluge koje pružaju narodne knjižnice u Rijeci i Zagrebu. Prije usporedbe knjižničnih usluga navode se informacije o narodnim knjižnicama te njihovoj opremljenosti i organizaciji posvećenoj djeci i mladima. U poglavljima o djeci i mladima predstavljena je povijest odjela, pregled i svrha IFLA-inih smjernica te se navode aktivnosti namijenjene djeci i mladima u gradskim knjižnicama koje su preuzete s internetskih i Facebook stranica knjižnica.

2. Narodne knjižnice

Narodne su knjižnice mjesto kulturnih, društvenih i javnih okupljanja, stoga su vrlo važne za razvoj i sliku nekog mjesta. Narodne knjižnice su organizacije koje svojim korisnicima osiguravaju pristup znanju, informacijama, cjeloživotnom učenju, djelima mašte pomoću raznih izvora, a otvorene su članovima svih zajednica bez obzira na rasu, nacionalnost, dob, spol, religiju, jezik, invaliditet, ekonomski i radni status te obrazovanje. Svrha je knjižnične djelatnosti da se očituje na način da podržava obrazovanje tako što će omogućiti pristup znanju u raznim oblicima te biti podrška i u formalnom i neformalnom obrazovanju. Knjižnica je mjesto koje sakuplja, organizira i koristi informacije, no svojim korisnicima omogućava pristup i beskonačno korištenje. Od velike je važnosti to što su upravo knjižnice mjesta koja odražavaju kulturni identitet neke zajednice samim time što prihvaćaju i svoje usluge nude svim etničkim skupinama, organiziraju brojne izložbe, koncerte, predstavljanje knjiga, kazališne predstave i slično. Narodne knjižnice sve češće imaju i društvenu ulogu jer su mjesta održavanja različitih radionica i predavanja koje okupljaju velik broj ljudi sličnih interesa ili dobi. Knjižnice nikako ne bi smjele biti mjesta na kojima je vidljiv neki ideološki, politički ili vjerski pritisak. Dostupnost i otvorenost svim skupinama knjižnicama omogućava veliki spektar aktivnosti i programa koji se mogu ponuditi korisnicima.

Budući da su knjižnice ustanove koje imaju "otvorene granice" i koje prihvaćaju korisnike bez obzira na njihovu pripadnost, trebale bi biti lako dostupne i onima koji možda nisu u mogućnosti biti u centru nekog grada. Iako se narodne knjižnice najčešće nalaze na mjestima blizu kojih se odvijaju i druge aktivnosti, u današnje vrijeme neke narodne knjižnice imaju i autobuse, odnosno bibliobuse koji odlaze do raznih mjesta u blizini grada, a u kojima možda žive stanovnici kojima narodna knjižnica nije lako dostupna. Sve informacije o narodnim knjižnicama također su lako dostupne i na internetskim stranicama te

sve češće i na Facebook stranicama knjižnice što znači da do informacija možemo doći u bilo koje vrijeme. Za narodne se knjižnice zaista može reći da pružaju niz mogućnosti i da čine sve kako bi zadovoljile svoje korisnike.

Ona druga strana knjižnice odnosi se na njezino financiranje i vođenje koje također ne bi valjalo zapostaviti kad se govori o narodnim knjižnicama. Narodne se knjižnice najčešće financiraju iz proračuna lokalne vlasti koje su za nju i odgovorne, no mogu biti pokrenute i na državnoj razini. Sposobnost organizacije i raspodjele financijskih sredstava nije nimalo lak posao s obzirom na sve veće zahtjeve korisnika i sve brojnije informacije koje se drastično mijenjaju i rastu iz minute u minutu. Iako se u IFLA-inim smjernicama nalazi informacija kako su narodne knjižnice u pravilu besplatne, većina knjižnica diljem Hrvatske naplaćuje članarinu svojim korisnicima kako bi bilo moguće financiranje barem jednog manjeg dijela opreme s obzirom da im je to i jedini način prihoda osim sredstava koji dobivaju. Knjižnicama upravljaju knjižnično vijeće i odbor, no u posljednje vrijeme sve je češća tendencija da i korisnici sudjeluju u nekim važnim odlukama jer knjižnica postoji upravo zbog njih. Dobro poznavanje potreba svojih korisnika knjižnicu dovodi do glavnoga cilja, a to je zadovoljstvo korisnika i korištenje njezinih usluga.

Prema Zakonu o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti narodne knjižnice mogu osnovati općine i gradovi prema određenim mjerilima te voditi brigu o njezinom djelovanju. Da bi se neka knjižnica osnovala, potrebno je da ima osiguranu²:

- knjižničnu građu,
- prostor, opremu i pristup informacijsko-komunikacijskoj tehnologiji,
- sredstva za rad,

² Zakon o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti, čl. 11

- rad stručnih knjižničarskih djelatnika,
- program rada i razvitka.

Narodne knjižnice mogu biti općinske, gradske ili županijske i kulturna su i informacijska središta za stanovnike područja na kojemu djeluju, no redovito surađuju i koordiniraju rad i s ostalim knjižnicama u sklopu hrvatskog knjižničnog sustava. One svojim djelovanjem kod korisnika potiču korištenje knjižničnom građom.

Djelatnost narodnih knjižnica obuhvaća nabavu, stručnu obradu, čuvanje i zaštitu knjižnične građe, izradu biltena, kataloga, bibliografija i drugih informacijskih pomagala, sudjelovanje u izradi skupnih kataloga i baza podataka, omogućavanje pristupačnosti knjižnične građe i informacija korisnicima, osiguravanje korištenja i posudbe građe te protoka informacija, pomoć korisnicima pri izboru i korištenju građe, informacijskih pomagala i izvora, vođenje dokumentacije i statistike o građi i korisnicima, te o poslovanju.³

Narodne knjižnice trebaju voditi brigu o potrebama svojih korisnika stoga je vrlo važno da posjeduju svu građu koja korisnicima može poslužiti kao izvor informacije, ali i za zabavu, edukaciju i drugo. Tako knjižničnu građu čini svaki jezični, slikovni ili zvučni dokument na lako prenosivom materijalu najčešće umjetničkog, znanstvenog ili stručnog sadržaja koji stoji na raspolaganju svojim korisnicima. Osim takve građe, knjižnični fond čine i igračke, društvene igre, crtani filmovi i slično. Knjižnice vode računa o tome da fond koji drže bude aktualan i da odgovara na potrebe korisnika. Narodne se knjižnice prema Standardu za narodne knjižnice prilikom stvaranja fonda trebaju voditi prema jasnim odrednicama koje propisuju koliki broj knjiga je potrebno sadržavati na broj korisnika.

³ Standardi za narodne knjižnice, čl. 5.

U narodnim knjižnicama stručne poslove obavlja stručno knjižnično osoblje koje prema Zakonu o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti čine: pomoćni knjižničari, knjižničari, diplomirani knjižničari, viši knjižničari i knjižničarski savjetnici. Broj osoblja također ovisi o broju stanovnika na određenom području, ali i o vrsti narodne knjižnice s obzirom na opseg rada. Stručno osoblje knjižnice dužno je trajno se stručno obrazovati i usavršavati upravo zbog sve bržih promjena komunikacijskih i informacijskih tehnologija. Gotovo je nemoguće pratiti svakodnevna zbivanja i promjene, no s obzirom na to da su knjižničari ti koji bi svojim korisnicima trebali pružati pravovaljanu informaciju važno je da se usavršavaju i da znaju kako do valjane informacije doći što brže.

2.1. Današnja uloga i zadaća knjižnica

Iako IFLA-ine smjernice za narodne knjižnice ističu kako je uloga narodnih knjižnica osigurati pristup znanju, informacijama i cjeloživotnom učenju, današnja je uloga knjižnica puno raznovrsnija. Knjižnice ima važnu ulogu u širenju funkcionalne pismenosti (sposobnost čitanja i pisanja dostatna za snalaženje u suvremenom društvu), ali i poticanje prave pismenosti, odnosno osposobljavanje ljudi da čitanjem postaju učeni. Kako bi se to postiglo, potrebno je osigurati osnovnu zbirku knjiga različite tematike, koja se kontinuirano proširuje novim naslovima, što znači da se knjižnice ne bi smjele ograničiti samo na zbirke suvremenih bestselera, popularnih časopisa i digitalnih medija.⁴

Dunja Marija Gabriel (2003: 85) navodi kako su narodne knjižnice, osim što su središte informacija, postale i središte kulture. Svojim djelovanjem i fondovima privlače velik broj korisnika te za njih organiziraju brojna događanja, radionice, izobrazbu, predstavljanje knjiga i brojne druge manifestacije koje

⁴ Kovačević, Jasna, Narodna knjižnica, Središte kulturnog i društvenog života Zagreb: Naklada Ljevak, 2017.

članove zajednice okupljaju u knjižnicama kao kulturnim središtima, kao i središtima dodatne, cjeloživotne i neformalne izobrazbe. U tim su nastojanjima knjižnice okrenute svim članovima, no ipak su s posebnom pozornošću posvećene djeci.

Narodna bi knjižnica trebala zadovoljiti potrebe svih grupa korisnika u zajednici bez obzira na dob i fizičke, ekonomske ili socijalne okolnosti. Međutim, ona ima posebnu odgovornost u zadovoljavanju potreba djece i mladih ljudi.⁵

Osnovno je načelo narodne knjižnice da njene službe i usluge moraju biti dostupne svima, a ne usmjerene samo na jednu grupu unutar zajednice isključujući ostale. Stoga financiranje, razvoj službi i usluga, uređivanje knjižnica i određivanje radnog vremena treba planirati imajući na umu osiguravanje pristupa svima kao osnovno načelo.⁶

3. Djeca u knjižničnim ustanovama

Dostupnost knjižnice i knjižničnih usluga djeci od iznimne je važnosti za razvoj djeteta, a posebnu pozornost trebalo bi posvetiti djeci rane dobi koji tek stvaraju naviku boravka u knjižnici. Privrženost prema knjizi i čitanju razvija se već u najranijoj dobi djeteta, a djetetu ju omogućuju ponajprije roditelji u narodnim knjižnicama. Kako bi knjižnice pridobile svoje najmlađe korisnike potrebno je omogućiti im pristup i niz usluga koje bi ih učinile sretnim i zadovoljnim članovima. Jedan od velikih koraka u otvaranju vrata najmlađim korisnicima je besplatna članarina djeci najranije dobi koja može privući veliki broj djece i roditelja kojima je to sve češće veoma važno. Na taj se način pridobivaju korisnici koji s vremenom stvore naviku čitanja, ali i korištenja

⁵ Narodna knjižnica : IFLA-ine i UNESCO-ove smjernice za razvoj službi i usluga / priredila Radna skupina Sekcije za narodne knjižnice na čelu s Philipom Gillom. Zagreb, Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2003.

⁶ Isto.

knjižničnih usluga koje pojedina knjižnica nudi. Za najmlađe se tako najčešće u narodnim knjižnicama organiziraju pričaonice, bajkaonice i druge radionice primjerene njihovoj dobi, a razne igračke i predmeti koje mogu vidjeti u knjižnicama omogućava im osjećaj sigurnosti i zadovoljstva. Kako najmlađi korisnici nisu u mogućnosti sami posjećivati knjižnice, valja voditi računa i o njihovim roditeljima te se pobrinuti kako bi i njima boravak u knjižnici bio ugodan. U narodnim se knjižnicama često održavaju i razna predavanja o odgoju djece ili dojenju, a nerijetko radionice za djecu iziskuju i pomoć roditelja. Veliki je posao svoje korisnike činiti zadovoljnima, stoga je potrebno tijekom njihova boravka pružiti im upravo ono što je karakteristično njihovoj dobi. Stjecanjem navika djeca postaju stalni korisnici, a s godinama, kao mladež, mijenjaju svoje interese i potrebe.

Ostvarivanje prava na slobodan pristup knjižnicama preduvjet je za razvoj nekih osnovnih vještina i pismenosti. Razvoj pismenosti, kao jedan od najvažnijih zadataka knjižnice, potiče se od najranije dobi. Razvoj pismenosti započinje mnogo ranije no što dijete čita, isto kao što se i razvoj govora potiče prije nego dijete govori. Rano čitanje djeci, kao i razgovor, utječe na kasniji razvoj. Preporuka je stručnjaka i pedijatara da se djecu što više uključuje u aktivnosti jezičnog razvoja i čitanja, stoga je od iznimne važnosti i roditelje poučavati u području rane pismenosti kako bi svojoj djeci mogla pružiti zdrav razvoj.

Knjižnice su postala mjesta u kojima je moguće izvoditi razne aktivnosti i programe za razvoj pismenosti, stoga je važno da se osigura kvalitetna građa za čitanje djeci. U brojne se projekte i programe koje se izvode u knjižnicama uključuju i udruge ili zdravstvene ustanove kojima je cilj potaknuti roditelje da postanu korisnici knjižnice i djeci najranije dobi osiguraju iskustvo čitanja koja bi kasnije trebala postati i stalna aktivnost.

U IFLA-inim je Smjernicama za knjižnične usluge za bebe i djecu rane dobi istaknuto kako je roditeljima male djece potrebno mjesto na kojem se mogu

sastati, razmijeniti iskustva, učiti i družiti se. Mnogima knjižnice postaje prilika za uključivanje u društvenu zajednicu što znatno doprinosi kvaliteti života i djece i roditelja.

Prava djece na informacije promijenilo je pristup knjižnica prema djeci i njihovim potrebama. Knjižnični je prostor postao primjereniji djeci, atraktivniji je i predviđen kao mjesto susreta, a promjene su vidljive i u građi koja više nije samo tiskana. Nova vrsta građe zahtjeva i od knjižničara neke nove sposobnosti i znanja, stoga knjižničari imaju veliku ulogu i odgoju djece, ali i oblikovanju njihovih aktivnosti. Sve promjene koje se događaju u knjižničnim ustanovama rezultat su IFLA-inih smjernica koje pomno prate razvoj knjižničarstva te predlažu viziju tog razvoja. Smjernice za knjižnične usluge za mladež, objavljene 1996., potaknule su osmišljavanje posebnih usluga, programa i odjela za mlade u narodnim knjižnicama, te omogućile da se veća pozornost posveti ovoj, do tada zanemarenoj, skupini, ali i da se usluge za djecu usmjeravaju uistinu prema djeci, kako onoj predškolske dobi tako i školarcima do adolescencije.⁷

Organizacija i oprema prostora za djecu trebala bi poticati na druženje, a posebnu pozornost trebalo bi obratiti na knjižnu i neknjižnu građu koja se razlikuje s obzirom na dob i interese djece. Fondovi knjižnica ovise o potrebama korisnika, stoga je vrlo važno da knjižničari vode brigu o tome koji su interesi djece, što očekuju, koja im građa najbolje odgovara, koje igračke najčešće koriste, a sve da bi njihovi korisnici bili zadovoljni, ali i kako bi se privukla i druga djeca koja još nisu korisnici, a mogli bi postati. S obzirom da manja djeca u knjižnicu dolaze s roditeljima, rad s roditeljima i djecom utječe na njihov boravak i korištenje aktivnosti. Najučestalije aktivnosti koje djeca i roditelji mogu uživati jesu grupni posjeti dječjih vrtića, izložbe dječjih radova, književni susreti, pričanje priča, prigodne priredbe, igraonice, kreativne radionice i brojne druge.

⁷ Stričević, Ivanka; Čičko, Hela; Križanić Delač, Đurđica.

Slobodan pristup informacijama pred dječje je knjižnice postavio i tri problema: problem otežanog pristupa, problem motivacije za pristup i problem neograničenog pristupa. Otežani se pristup odnosi na djecu koja su udaljena od dječjih odjela ili im građa nije prilagođena. Sve veći izbor usluga koje se nude na internetu i koje su djeci dostupne u bilo koje vrijeme predstavljaju problem motivacije. U današnje je doba knjižničarima zaista izazovno pronalaziti načine kako da djecu motiviraju na čitanje i na dolazak u knjižnicu jer je interes manji nego prije. Taj smanjeni interes uzrokovalo je neograničena dostupnost svega, no važno je djecu uputiti na one izvore koji su provjereni i sigurni te da za sebe znaju odabrati one prave informacije.⁸

3.1. Razvoj dječjeg knjižničarstva

Prva dječja knjižnica u Hrvatskoj otvorena je 16. listopada 1950. u maloj čitaonici Gradske knjižnice u Zagrebu. Knjižnica je bila skromno opremljena, s fondom od 5000 knjiga, a poticaj otvorenju bilo je otvorenje dječje knjižnice u Ljubljani. Slobodan pristup knjigama djeci je omogućen već 1954. godine, a 1958. godine Sekretarijat za prosvjetu, nauku i kulturu Hrvatske zadužio je Gradsku knjižnicu u Zagrebu da teorijski obradi uređenje dječjih knjižnica prema stručnim načelima koja su se primjenjivala u cijeloj Hrvatskoj. Novi je klasifikacijski sustav bio prihvaćen u Sloveniji, ali i u većini republika bivše Jugoslavije.⁹

U razdoblju od 1950. do 1960. godine otvoren je velik broj dječjih odjela u većini županija diljem Hrvatske. Godine 1960. donesen je prvi Zakon o bibliotekama za NR Hrvatsku, a dječji su odjeli bili otvoreni u 16 današnjih

⁸ Stričević, Ivanka. Knjižnice za djecu u suvremenoj Europi: interkulturalni pristup u multikulturalnom okruženju. Knjižnica 53(2009)1-2, 197-208.

⁹ Stričević, Ivanka; Čičko, Hela; Križanić Delač, Đurđica.

županija. Prvih godina postojanja dječjih knjižnica i odjela korisnici su bili samo djeca osnovnoškolske dobi, mlađima vrata nisu bila otvorena. U to su vrijeme najpopularnije aktivnosti za djecu bile literarne grupe, pričanje priča i izložba knjiga. Dječjim kružocima (literarnim grupama) često su nastajali zanimljivi radovi koje bi kasnije ujedinili u prve dječje listove u narodnim knjižnicama.¹⁰

Sedamdesetih se godina prošlog stoljeća konačno pomaknula donja granica dobi djeteta pa su se počele odvijati aktivnosti koje su bile primjerenije i mlađoj djeci. Godine 1976. otvorena je prva igraonica s igrotekom za djecu predškolske dobi u Knjižnici Medveščak u Zagrebu, a u ostalim se knjižnicama koje imaju dječje odjele otvaraju kutiće igara i slikovnica. Pojava novih medija, tehnologija i mogućnosti odrazila se i na nove zahtjeve korisnika knjižnica, stoga su se u knjižnicama počeli pojavljivati i multimedijски odjeli. Nove mogućnosti i zanimanja za aktivnosti pokazali su kako stariji, tako i najmlađi korisnici. Ratne godine učinile su brojne štete knjižnicama diljem Hrvatske, no nakon obnova i otvaranja novih knjižnica moglo bi se reći da se u mnogim narodnim knjižnicama pojavio čitalački *boom*. U dječjim su se knjižnicama počele odvijati brojne aktivnosti i rad na različitim projektima o pravima djeteta. Na razvoj dječjeg knjižničarstva u ovom su vremenu utjecali i Standardi za narodne knjižnice kojima se određuju uvjeti za korisnike predškolske dobi. Knjižnične usluge namijenjene djeci predškolskoj dobi postale su obveza, a ukinula se i donja dobna granica za korisnike knjižnica.

Dječji odjeli i knjižnice počeli su se otvarati i u manjim mjestima, a osim sadržaja za djecu otvorio se i prvi odjel za mlade, skupinu koja je često zaključena sadržajem i aktivnostima.

Stričević, Čičko i Delač u svojem su radu objavile rezultate ankete koji oslikavaju stanje u hrvatskom dječjem knjižničarstvu pedesetak godina nakon

¹⁰ Stričević, Ivanka; Čičko, Hela; Križanić Delač, Đurđica.

njegove pojave, a koje je od 2001. do 2003. godine provela i obradila Komisija za dječje knjižnice Hrvatskoga knjižničarskog društva. Uočeno je kako se najveći dio dječjih odjela i knjižnica nalazi uz odjel za odrasle ili je dio mješovitog odjela. Tek je nekoliko dječjih knjižnica u odvojenim zgradama što svakako prenosi poruku o važnosti djece koja zaslužuju svoj prostor. Stričević, Čičko i Delač smatraju da je prednost dječjeg odjela koje se nalazi uz odjel za odrasle ta što se djeca lakše privikavaju na prijelaz u odjel za odrasle, a dolazak djece i roditelja u zajednički prostor omogućuje njihovo druženje. Iako je od provedene ankete prošlo 17 godina, još uvijek se može potvrditi kako se većina prostora i opreme za djecu nalazi unutar narodnih knjižnica, tek je nekoliko dječjih knjižnica otvoreno u Hrvatskog.

3.2. Dječji knjižničari

Ostvarivanje pedagoških i promotivnih aktivnosti ovisi o spremnosti knjižničara za organizaciju, ali i o adekvatnom prostoru i potrebama sredine. Dječji bi knjižničari trebali voditi brigu o potrebama djece korisnika, ali i djece općenito kako bi mogli ostvariti što kvalitetniju suradnju. Učestale edukacije, obrazovanje, istraživanje i zainteresiranost mogu doprinijeti uspješnim aktivnostima koje bi privlačile sve veći broj korisnika. Dječji knjižničari, osim što trebaju poznavati svoju struku, trebali bi biti i stručnjaci za rad s djecom. Poznavanje dječje psihologije i pedagogije svakako može utjecati na kvalitetu programa i usluga koje knjižnice nude djeci i roditeljima. Jedan od problema koji je bio aktualan 2003. godine može se naći i danas u nekim knjižnicama, a to je nerazumijevanje mjesne uprave za rad knjižnica s djecom. Učestalo je razmišljanje kako je posao dječjeg knjižničara najjednostavniji među poslovima knjižničara te se smatra kako za takvu vrstu poslova nije potrebno stručno znanje,

što je pogrešno. Rad s djecom i organizacija aktivnosti za djecu često iziskuje puno više vremena, prostora i opreme nego rad s odraslima.

Da bi knjižnica djelovala uspješno i stručno, potrebni su obrazovani i predani dječji knjižničari koji imaju vještine i stručna znanja o dječjem razvoju, ali i znanja o ranoj pismenosti od djetetova rođenja kroz prve tri godine života. Knjižničari koji su brižnog stava, koji poznaju kvalitetne dječje literature i kreativni su u osmišljavanju društvenih interakcija beba i djece rane dobi roditeljima i odgajateljima pružaju najbolje uvjete za interakciju s bebama i djecom. Svaka bi knjižnica trebala imati i knjižničara koji je predan i obrazovan za pružanje usluga korisnicima s posebnim potrebama kako se ne bi osjećali isključenima. Uz knjižničare u raznim aktivnostima mogu sudjelovati i volonteri. Oni se na primjer mogu osposobiti za čitanje naglas i pričanje priča te pomoći u promociji i održavanju kulturnih aktivnosti.¹¹

Uz sve poslove i obaveze koje dječje knjižničari imaju, pred njih se postavljaju višestruki zahtjevi. Oni moraju imati znanja i vještine izgradnje kvalitetnih knjižničnih zbirki za djecu. Vode brigu o literaturi u tiskanom obliku, audiovizualnoj građi i drugim elektroničkim medijima i materijalima primjerenima za djecu. Kako bi knjižnične zbirke za djecu bile što funkcionalnije, kod nabave vode brigu i o specifičnim potrebama i interesima korisnika dječjeg odjela. Knjižničari trebaju omogućiti djeci, roditeljima i svima onima koji rade s djecom mogućnost samostalnog snalaženja i korištenja građe. Stoga je veoma važno da ravnatelji knjižnica vode brigu da njihovi knjižničari budu obrazovani za ono što rade jer su usmjereni na rad s posebno zahtjevnom populacijom, a kompetencije koje trebaju posjedovati ne odnose se samo na područje

¹¹ Smjernice za knjižnične usluge za bebe i djecu rane dobi. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2008.

knjižničarstva, već i na razvoj djeteta i ponudu čitateljske građe koja bi trebala biti u skladu s razvojem.¹²

Nedostatak stručno osposobljenih djelatnika jednako negativno utječe na kvalitetu aktivnosti kao i nedostatak odgovarajućeg prostora i slabe tehničke opremljenost. Standardi za dječje knjižnice, kao i za svaku drugu skupinu korisnika, određuju minimalne uvjete za uspješan rad, što znači da bi se svaka knjižnica trebala potruditi i ponuditi svojim korisnicima znatno više od propisanog. Da bi se mogli pridržavati barem propisanih uvjeta potrebna su sredstva osnivača.

3.3. Smjernice za knjižnične usluge za bebe i djecu rane dobi

Kako bi se djeci najranije dobi i njihovim roditeljima u knjižnici pružila adekvatna usluga, IFLA je 2007. godine objavila Smjernice za knjižnične usluge za bebe i djecu rane dobi. Rana je dob vrijeme najintenzivnijeg razvoja, stoga je važno voditi računa o tome da se ono propušteno teško ili nikako nadoknađuje. Cilj je objavljivanja Smjernica pružiti knjižničarima narodnih knjižnica okvir za strateško planiranje i razvoj usluga namijenjenih obiteljima s malom djecom, jer obitelj je korisnik dječje knjižnice. Dječjim se knjižničarima ovim Smjernicama daje poticaj i sredstva za svakodnevno djelovanje u praksi.¹³

Devedesetih godina prošlog stoljeća pojavom Konvencije o pravima djeteta UN-a naglašava se pravo svakog djeteta da u potpunosti razvije svoje potencijale, pravo na slobodan i besplatan pristup informacijama, građi i programima, pod jednakim uvjetima za sve, bez obzira na dob. Članak 13.

¹² Martinović, Ivana; Stričević, Ivanka. Kompetencije dječjih knjižničara: koliko poznaju literaturu za svoje korisnike, *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 56, 3(2013), 67-90.

¹³ Isto.

Konvencije o pravima djeteta naglasak stavlja na pravo djeteta na pravo na izražavanje i informacije: članak 17. *Države stranke priznaju važnost koju imaju sredstva javnog priopćavanja te će djetetu osigurati pristup obavijestima i materijalima iz različitih nacionalnih i međunarodnih izvora, osobito onih koji teže promicanju društvene, duhovne i moralne dobrobiti djeteta, kao i njegova tjelesnoga i duševnoga zdravlja. U tom cilju, države stranke će: a) poticati sredstva javnog priopćavanja na širenje obavijesti i materijala koji za dijete imaju društvenu i kulturnu vrijednost u duhu članka 29.; b) poticati međunarodnu suradnju u proizvodnji, razmjeni i širenju takvih obavijesti i materijala iz raznovrsnih kulturnih, nacionalnih i međunarodnih izvora; c) poticati proizvodnju i širenje knjiga za djecu; d) poticati sredstva javnog priopćavanja da osobitu pozornost posvete jezičnim potrebama djeteta koje pripada manjinskoj grupi ili je starosjedilačkog podrijetla; e) imajući na umu odredbe članka 13. i 18., poticati razvoj odgovarajućih naputaka za zaštitu djeteta od obavijesti i materijala koji škode njegovu razvoju.*¹⁴

Knjižnice su ustanove kojima je dužnost svojim korisnicima pružiti sve potrebne informacije, pa tako i djeci. Konvencijom o pravima djeteta djeca su postala ravnopravni korisnici knjižnica te ih se ne bi smjelo isključivati iz knjižničnih usluga. IFLA-ine Smjernice nastale su kao zajednički projekt svih sekcija koje djeluju u okviru Odjela javnih knjižnica (narodne knjižnice, knjižnice velikih gradova, knjižnice za slijepe, knjižnične usluge za osobe s posebnim potrebama, knjižnične usluge za multikulturalno stanovništvo i školske knjižnice).¹⁵

Za djecu je važno da im se u najranijim razvojnim stadijima omoguće vještine neophodne za pismenost, a to je moguće ostvariti u knjižnici. Djeci se u knjižnicama trebaju osigurati prostori za glazbu, igru, glumu, istraživački prostor,

¹⁴ Podaci su preuzeti s mrežne stranice: www.unicef.hr

¹⁵ Smjernice za knjižnične usluge za bebe i djecu rane dobi. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2008.

prostor za učenje i domaćinstvo. S obzirom da manja djeca najčešće dolaze u pratnji roditelja, potrebno je i za njih osigurati mogućnost učenja te organizirati radionice kao dio obiteljskog obrazovanja. Knjižnica se svojom organizacijom i uslugama treba približiti životu ljudi u zajednici kako bi privukla što veći broj korisnika. Osim knjižnice, prostor na kojem se mogu doznati korisne informacije o radionicama i uslugama trebali bi osigurati i dječji vrtići, centri za obitelj te zdravstvene ustanove. Obostrana suradnja može omogućiti udrugama, skupinama, organizacijama ili pak mjesnim zajednicama da promoviraju svoje izvore i pružiti djeci željene informacije. U interesu je svih da se stvori pozitivna slika dječjih knjižnica kako bi ih djeca i roditelji smatrali sigurnim obiteljskim mjestom.

Kako bi građa za korisnike bila primjerena i privlačna, posao je knjižničara da odaberu paze na interese korisnika te odabiru visokokvalitetnu građu zanimljivu djeci, ali i roditeljima i odgajateljima. Za djecu najranije dobi to su slikovnice koje podržavaju sve vidove dječjeg razvoja, a pri odabiru knjiga za djecu valja voditi računa da su izrađene od različitih materijala, da sadrže elemente koje djeca mogu dotaknuti, pomirisati i čuti što svakako može imati ulogu u razvoju rane pismenosti djece s posebnim potrebama. U multikulturalnim sredinama treba voditi brigu o tome da narodne knjižnice sadrže dvojezičnu građu i građu na različitim materinjim jezicima zajednice, a zvučne knjige mogu pružiti informacije onima koji ne mogu čitati jezik svoje zemlje.¹⁶

Stričević navodi kako su dječje knjižnice usmjerene na aktivnosti i izražavanja koji predstavljaju nešto slobodniji oblik rada, a takvi se oblicima pokušava utjecati na odgoj i obrazovanje djece. Odgoj i obrazovanje vrlo su važne funkcije dječjih knjižnica i odjela, a programi kojima se provode mogu se

¹⁶ Smjernice za knjižnične usluge za bebe i djecu rane dobi. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2008.

podijeliti u nekoliko kategorija: radionice, pričaonice, igraonice, izložbe i informacijsko opismenjavanje.

3.3.1. Svrha smjernica

Dostupnost knjižničnih usluga za djecu je od iznimne važnosti upravo zbog utjecaja na njihov razvoj koji rezultira uspješnijem usvajanju govora i jezika. U knjižnici je omogućeno djeci pružiti okruženje poticajno za čitanje koje uključuje i dostupnost građe za čitanje. Rano upoznavanje djece s knjižnicom i njenim uslugama utječe na to da se knjižnica doživljava kao ugodno mjesto na kojemu se mogu pronaći odgovori na brojna pitanja, mjesto na kojem se slobodno uči i igra te razvijaju brojne vještine.

Svrha je Smjernica pomoći narodnim knjižnicama u uvođenju visokokvalitetnih usluga za djecu. Smjernice koje služe kao pomagalo knjižničarima koji su zaduženi za pružanje takvog tipa usluga od pomoći osim knjižničarima jesu i svima onima koji donose odluke vezane uz rad knjižnice, ali i studentima i profesorima knjižničarstva i informacijskih znanosti kojima će zasigurno jednog dana biti od pomoći.¹⁷

Knjižnice imaju otvorena vrata za sve dobne skupine, stoga je veoma važno voditi računa o tome da osiguraju dostupnost građe svima. Osim usluga koje pružaju svojim korisnicima valja voditi računa i o skupinama koje imaju drugačije potrebe kako bi im se omogućilo potpuno uključivanje u društvo. Bebe i djeca imaju drugačije potrebe od mladih i odraslih, stoga im je potrebno pružati usluge koje imaju različite ciljeve.

¹⁷ Smjernice za knjižnične usluge za bebe i djecu rane dobi. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2008.

IFLA-ine smjernice za bebe i djecu rane dobe navode ciljeve knjižničnih usluga za bebe i djecu rane dobi:

1. Ostvariti pravo svake bebe i djeteta rane dobi na okruženje koje uključuje igračke, knjige, multimediju i izvore namijenjene njima i njihovim roditeljima te ostalim članovima obitelji kao i odgajateljima te drugim odraslim osobama koje se bave malom djecom;
2. Stvoriti okruženje bogato tiskanom građom kako bi se razvila ljubav prema čitanju i knjigama;
3. Osigurati rani pristup razvoju vještina korištenja multimedije i tehnologije;
4. Osigurati građu koja odražava kulturnu raznolikost u društvu;
5. Poticati razvoj govora kod beba i djece rane dobi;
6. Razvijati jezične i dvojezične vještine, posebno kada se radi o jezičnim i etničkim manjinama,
7. Informirati roditelje i druge osobe koje se bave malom djecom o važnosti čitanja/čitanja naglas za razvoj jezičnih vještina i vještina čitanja, posebice kada se radi o jezičnim i etničkim manjinama,
8. Uključiti i obrazovati roditelje i odgajatelje za čitanje naglas i korištenje knjiga i druge građe te razvijati roditeljske vještine potrebne za unapređivanje djetetova razvoja i predčitalačkih vještina;
9. Uključiti roditelje i odgajatelje te ih informirati o građi primjerenoj za određenu dob kao i o izvorima koji su im dostupni u njihovoj narodnoj knjižnici;
10. Uvesti pričanje priča koje će djecu, njihove roditelje i odgajatelje upoznati s drugim obiteljima i kulturama;
11. razviti naviku uspješnih posjeta knjižnici, koja će voditi uspješnoj cjeloživotnoj pismenosti;
12. posredovati informacije i biti zagovornik onih koji žive s bebama i djecom rane dobi te onih koji se za njih brinu i koji ih odgajaju, sad i u budućnosti;

13. Osigurati prostor u kojem će se djeca i njihovi roditelji i odgajatelji sastajati, družiti i razmjenjivati iskustva;

14. Osigurati topao, srdačan i siguran prostor za djecu i njihove obitelji.¹⁸

Smjernice za knjižnične usluge za djecu ističu kako svako dijete ima pravo na slobodan i besplatan pristup informacijama bez obzira na dob, rasu, spol, vjersku, nacionalnu i kulturnu pripadnost, jezik, socijalni status, umne i tjelesne sposobnosti i vještine. Knjižnica treba odgovarati na potrebe svojih korisnika, pa tako i na potrebe djece.

IFLA-inim Smjernicama navode se ciljevi dječjih knjižnica i odjela za djecu:

1. svakom djetetu osigurati pravo na: informaciju; funkcionalnu, vizualnu, digitalnu i medijsku pismenost; kulturni razvoj; razvoj vještina i navika čitanja; cjeloživotno učenje; kreativne programe u slobodno vrijeme;
2. svakom djetetu omogućiti slobodan pristup svim izvorima i medijima;
3. organizirati različite aktivnosti za djecu, roditelje, odgojitelje i učitelje ;
4. omogućiti obiteljima sudjelovanje u životu zajednice;
5. osnaživati djecu i zagovarati njihovu slobodu i sigurnost;
6. ohrabrivati djecu da postanu samopouzdana i sposobni ljudi;
7. zalagati se za mir u svijetu.¹⁹

4. Usluge i programi za djecu

U ovome radu prikazani su rezultati istraživanja usluga i programa za djecu i mladež u Gradskoj knjižnici Krapina i Gradskoj Knjižnici Rijeka. Život u Rijeci i Krapini te redovito posjećivanje obiju knjižnica potaknuo me na daljnje istraživanje aktivnosti koje su prikazane na internetskim i Facebook stranicama

¹⁸ Smjernice za knjižnične usluge za bebe i djecu rane dobi. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2008.

¹⁹ Smjernice za knjižnične usluge za djecu. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2004.

knjižnicama. Gradska knjižnica Krapina narodna je knjižnica u koju su na 800 m² smješteni Odjel za odrasle, Odjel za djecu, Studijski odjel, Zavičajna zbirka spremište te uredski prostori za djelatnike. Knjižnica danas okuplja više od 1500 članova svih uzrasta te je matična knjižnica zadužena za stručni nadzor i unapređenje knjižničarstva za područje Krapinsko-zagorske županije.

Gradska je knjižnica Rijeka brojem korisnika, opsegom i brojem podružnica znatno veća od knjižnice u Krapini. Prostire se na 2918 m², a broji više od 20 000 članova. Gradska knjižnica Rijeka matična je knjižnica za narodne i školske knjižnice cijele Primorsko-goranske županije. Velik broj članova svakako je rezultat i velikog broja stanovnika grada Rijeke, za razliku od znatno manjeg grada Krapine. Sadržaji knjižnica prikazani u ovome radu preuzeti su sa internetskih stranica knjižnica.

4.1. Usluge i programi za djecu u Gradskoj knjižnici Krapina

Gradska Knjižnica Krapina pridružila se trendu otvaranja dječjih odjela tek 2003. godine preseljenjem u samostalnu, novouređenu zgradu. Do 2003. godine knjižnica u Krapini djelovala je u znatno manjem prostoru u kojem nije bilo mogućnosti pružiti djeci sve sadržaje. U današnjoj se knjižnici dječji odjel prostire na oko 90 četvornih metara, a smješten je u osvjetljen i tematski najraznolikiji odjel u prizemlju knjižnice. Dječji je odjel namijenjen i prilagođen djeci svih uzrasta, mladeži te onima koji se na bilo koji način bave djecom i dječjom književnošću (roditeljima, odgojiteljima, učiteljima, profesorima te studentima pedagoških smjerova). Važnu ulogu u razvoju djeteta svakako imaju i roditelji koji vode djecu u knjižnicu, stoga je potrebno voditi računa i o njihovim potrebama. U Roditeljskom kutku roditelji mogu pronaći brojnu literaturu o odgoju djece, a suradnjom knjižnice s brojnim udrugama često mogu sudjelovati i raznim predavanjima.

Prostor Dječjeg odjela polifunkcionalan je i nudi niz sadržaja za djecu (ali i roditelje) kao što su:

- zbirka slikovnica
- lektira i književnost za djecu i mladež
- znanstveno-popularna literatura za djecu i mladež
- referentna zbirka
- časopisi
- stripovi
- multimedijalna građa (CD-ROM-ovi, audio CD-i)
- čitaonica
- igraonica s didaktičnim lutkama, drvenim igračkama i društvenim igrama
- čitaonica i prostor za učenje i kreativan rad
- roditeljski kutak sa zbirkom knjiga s područja dječje psihologije i pedagogije
- računarski kutak sa zbirkom kompjuterskih igara
- TV i DVD-player
- izložbeni pano s dječjim radovima
- polica s knjigama na engleskom jeziku
- polica s knjigama-novitetima na dječjem odjelu.²⁰

Organiziranje kreativnih sadržaja za djecu jedna je od glavnih djelatnosti Dječjeg odjela. Djeca prema dobi i potrebama mogu sudjelovati u raznim aktivnostima koje knjižnica redovito organizira:

²⁰ Podaci su preuzeti s mrežne stranice: <http://www.gkk.hr/>

- likovne i kreativne radionice
- pričaonice
- crtanje i scensko izražavanje
- interaktivni igrokazi- integrirana nastava iz hrvatskog jezika u knjižnici
- ljetna shema mladih knjižničara
- obilježavanje pojedinih obljetnica
- organizirani posjeti učenika osnovnih škola i vrtića
- susreti s autorima i promocije knjiga.²¹

Osim organizacijom raznih aktivnosti, knjižničari Gradske knjižnice Krapine redovito ostvaruju suradnju s odgojno- obrazovnim ustanovama diljem županije, vrtićima i školama, kulturnim ustanovama, ali i ostalim knjižnicama diljem županije. Kroz tematske satove u knjižnici djecu upoznaju s katalogom knjiga, knjižničnim pravilima, fondom i odjelima, potičući ih na istraživački i «pretraživački» rad.²²

Dječji odjel Gradske knjižnice Krapina djeci nudi raznolike sadržaje i događanja s ciljem poticanja čitanja i govorenja, pisanja te razvoja kreativnosti, ali i zabave. Većinu sadržaja i događanja vode diplomirani i pomoćni knjižničari, a osmišljava ih diplomirana knjižničarka koja je ujedno i voditeljica Dječjeg odjela.

Da najmlađi nisu zakinuti u ovoj knjižnici ide u prilog kutak za dojenje koji je u Gradskoj knjižnici Krapina otvoren 2017. godine. Kutak je otvoren povodom osnivanja grupe za potporu dojenja "Librići" koji svakog prvog četvrtka u mjesecu održavaju sastanke. Teme sastanaka usko su vezane uz odgoj beba, a najčešće na sastancima sudjeluje i stručno osoblje poput logopeda, odgojitelja i

²¹ Podaci su preuzeti s mrežne stranice: <http://www.gkkr.hr/>

²² Podaci su preuzeti s mrežne stranice: <http://www.gkkr.hr/>

patronažnih sestara koji roditeljima mogu dati stručne savjete vezane uz određene teme. Neke od tema o kojima je bila riječ na sastancima jesu didaktičke igračke, dojenje, njega i zaštita kože beba, neuromotorni razvoj djece, zdrava prehrana, a održavaju se i radionice poput *baby handlinga*.

Na sastanke i druženja roditelji dolaze sa svojim bebama, tako da se može reći da Gradska knjižnica Krapina brine o najmlađim korisnicima i želi im omogućiti ugodan boravak. U prostoru u kojem borave nalaze se igračke primjerene njihovoj dobi, a na raspolaganju im je i previjalica tako da ih mame mogu previti u suhe pelene kad zatreba.

Osim radionica koje održavaju "Librići", u knjižnici se često održavaju radionice koje su slične tematike, a koje organiziraju i druge udruge koje se bave odgojem beba.

Djeca rane dobi i osnovnoškolci imaju mogućnost sudjelovati u kulturnoj i javnoj djelatnosti te animacijskim aktivnostima koje se održavaju prema dogovoru u prostorima knjižnice ili izvan nje te s mogućnošću suradnje s drugim organizacijama. Kulturna i javna djelatnost i animacijske aktivnosti obuhvaćaju dječje radionice, pričaonice, dječji čitateljski klub, grupne posjete djece predškolske i osnovnoškolske dobi, vanjsku suradnju s vrtićima, školama i drugim zainteresiranim pojedincima ili skupinama.

U Gradskoj knjižnici u Krapini tijekom 2019. godine održano je 11 radionica za djecu. Promocija radionica odvija se najčešće putem web i Facebook stranice knjižnice, plakata izloženih u školama i na izložbenim stupovima u Krapini. Radionice koje su održane na Dječjem odjelu jesu: *Emociometar inspektora Kroka*, *Maska može (biti) svašta!*, *Proljetna radionica*, *Ivy Pocket*, *Izrada društvene igre*, *Izrada „sladolednih“ straničnika*, *Otjerajmo vrućinu lepezom!*, *Etno radionica*, *Glazbene igre*, *Glazbeni doživljaj u stripu*, *Božićna radionica*. Većina je radionica kreativnog karaktera, a održavaju se najčešće

povodom obilježavanja nekog važnog događaja. Radionica Ivy Pocket održala se povodom Noći knjige, a održana je u suradnji s Udrugom "Hrvatska žena" Krapina. Na radionici se izrađivao kostim junakinje Ivy Pocket iz serijala knjiga o istoimenoj djevojčici. Povodom Tjedna kajkavske kulture koji se održava svakog rujna u Krapini radionice koje se odvijaju na Dječjem odjelu knjižnice u Krapini najčešće se odnose na izradu nekih tradicionalnih predmeta poput cekera od komušine ili tradicijskih igračaka. Blagdani su prigode koje knjižničari vješto iskoriste za prigodne ukrase, stoga je izrada božićnih i uskrsnih ukrasa na Dječjem odjelu postala tradicija. Mjesec hrvatske knjige bogat je sadržajima posvećenim knjigama i čitanju pa su tako održane radionice izrade stripa te pričaonice za najmlađe.

U Gradskoj knjižnici Krapina pričaonice su dobile svoje ime. Pričolandija su pričaonice namijenjene djeci vrtićke i predškolske dobi. Odvijaju se na način da voditeljica Dječjeg odjela djeci čita priču nakon čega se djeca likovno izražavaju. Održavaju se povodom obilježavanja važnih događaja ili prema potrebi i interesima djece.

Za one malo starije koji već znaju samostalno čitati i promišljati o pročitanim održava se Čitateljski klub. Sastanci se odvijaju na način da se raspravlja o pročitanim knjigama, predlažu se knjige za čitanje do sljedećeg sastanka, članice stvaraju svoje priče te sudjeluju na Nacionalnom kvizu za poticanje čitanja. Poštuje se slobodno iznošenje osobnih mišljenja i opušteno sudjelovanje u raspravama uz lagani društveni razgovor. Sastanci se održavaju u skladu s mogućnostima i drugim obavezama članica kluba (škola, izvannastavne aktivnosti i dr.), a svaki sastanak najavljen je i putem Facebook stranice GKRR.

Grupni posjeti podrazumijevaju dogovoreni dolazak vrtićkih, predškolskih i/ili osnovnoškolskih grupa na Dječji odjel Gradske knjižnice Krapina. Posjeti su informativnog karaktera, a uključuju upoznavanje djece s uslugama, odjelima i zbirkama knjižnice, a u dogovoru s odgojiteljima/cama i/ili učiteljima/cama

organizirani su i kreativni sadržaji – pričanje priča ili likovna radionica. Voditeljica Dječjeg odjela djecu najčešće provodi kroz knjižnicu, upoznaje ih sa zbirkama i građom, a na kraju posjeta najčešće slijedi čitanje neke priče i samostalna igra. Svim grupama omogućena je besplatna godišnja članarina u GKRR.

Gradska knjižnica Krapina organizira pričaonice koje se održavaju i izvan prostora knjižnice, a to je dječji vrtić. Tako je dogovorena suradnja s Dječjim vrtićem Sunčica u Krapini u kojem pričaonicu održava voditeljica Dječjeg odjela GKRR, u dogovoreno vrijeme u prostorima vrtića održava pričanje priča te prigodne igre nakon slušanja.

Osim sadržaja koje organizira Gradska knjižnica, knjižničari se redovito uključuju i u programe drugih organizacija kojima privlači velik broj djece koji jesu ili postaju korisnicima knjižnice.

4.2. Usluge i programi za djecu u Gradskoj knjižnici Rijeka

Gradska knjižnica Rijeka može se pohvaliti bogatim sadržajima i programima za svoje korisnike, osobito za djecu. Knjižničari u ovoj gradskoj knjižnici za sebe kažu kako istinski uživaju u svemu što rade i pritom se dobro zabavljaju. Gradska knjižnica Rijeka redovito okuplja svoje članove u tjednim ili mjesečnim terminima i na taj način razvijaju dobru naviku čitanja, dolaženja u knjižnicu i druženja. Dobna granica učlanjivanja ne postoji, stoga preporučaju da se djeca od najranijih nogu odgajaju uz knjigu i čitanje. Kako bi im to bilo omogućeno, u knjižnici se mogu pronaći sadržaji i za one najmanje, no namijenjeni su roditeljima koji u njima mogu sudjelovati.

S obzirom da Gradska knjižnica Rijeka djeluje u nekoliko ogranaka i odjela diljem Rijeke, radionice, pričaonice i klubovi održavaju se najčešće u zasebnom Dječjem odjelu Stribor. Dječji odjel Stribor prepoznatljivo je mjesto susreta djece i roditelja, središte slobodnog vremena djece i mladih.

Program *Knjiga 'mjesto dude* namijenjen je poticanju zajedničkog dolaženja djece i roditelja u knjižnicu. Program se ostvaruje u suradnji s Dječjim vrtićem Rijeka i provodi na roditeljskim sastancima te izlaganjem koje govori o važnosti čitanja djeci i s djecom od najranije dobi. Predavanjem za roditelje želi se potaknuti zblizavanje djece s knjigom i čitanjem, a programom se također potiče i obrazovanje roditelja. Često dolaženje djece u knjižnicu, kao i sam dodir s knjigom i čitanjem, razvija kod djece sposobnost govorenja, slušanja i čitanja te utječe na razvoj mašte i kreativnosti. Ovim se programom roditelje upoznaje s uslugama Gradske knjižnice Rijeka namijenjenim djeci i roditeljima, podsjeća ih se na ulogu knjižnica u odrastanju djece i njihovih sposobnosti govor, slušanja i čitanja te socijalizaciji djece u kulturnom okruženju.

Za onu malo stariju djecu koja još uvijek u knjižnicu dolaze sa svojim roditeljima Gradska knjižnica Rijeka u suradnji sa studentima i volonterima organiziraju i provode radionice pričanja priča. Interes za pričanje priča je veliki, stoga je potrebno prethodno se najaviti. Organiziraju se tri ciklusa pričaonica godišnje, svaki put po 6 pričaonica, broj djece je ograničen, no organizirano je tako da svi imaju priliku sudjelovati. Od 1998. u Gradskoj knjižnici Rijeka održavaju se pričaonice za predškolce, djecu od 4 do 6 godina. Za njih knjižničari uz pomoć vanjskih stručnih suradnika organiziraju uz pričanje i jezične vježbe, vježbe pamćenja i pažnje kao i aktivnosti kreativnog izražavanja. Djeca od 4 do 6 godina starosti imaju priliku sudjelovati i u igraonicama na njemačkom jeziku kojima je cilj učenje i njemačkog jezika, a osim njemačkog jezika Gradska knjižnica Rijeka organizira i malu školu engleskog, ali i talijanskog jezika za isti uzrast. Polusatna škola učenja engleskog jezika "Playschool" ispunjena je igrom, sudjelovanje je besplatno, a jedini je uvjet da dijete bude član knjižnice. Učenjem i igrom na talijanskom jeziku radionicom "Prime parole" djecu se nastoji zainteresirati za čitanje knjiga na talijanskom jeziku te im skrenuti pozornost na postojanje ovog dijela knjižničkog fonda i potaknuti ih da se njime i koriste.

Krenuvši u školu djeca se češće susreću s knjigom, uče čitati i pisati. Gradska knjižnica Rijeka organizira vježbe glasnog čitanja koje prate usmene i pismene jezične igre, vježbe pažnje, pamćenja, vježbe prepričavanja, osvješćivanja teksta i vježbe razumijevanja pročitano. Osim za učenike, organiziraju se i predavanja za roditelje prvašića kojima se naglašava važnost susretanja s čitanjem i pisanjem. Knjižnica nudi stručnu pomoć učenicima i roditeljima u svladavanju vještine čitanja s razumijevanjem.

Radionica posvećena bajkama naziva se "Bajkoklub", a održava se najčešće jednom mjesečno za djecu od 9 do 10 godina. Ovaj čitateljski klub posvećen bajkama organizira studentica, a djeci pruža pričanje, čitanje, igranje i stvaranje bajki. Kako bi se postigla navika čitanja knjižnica organizira dječji čitateljski klub „Mali knjigoljupci" posvećen djeci između 10 i 13 godina. Čitateljski se klub održava jednom mjesečno, a za mlađe tinejdžere koji pohađaju šest okolnih škola organizira se goranski čitateljski klub "Biblioklub" koji se odvija na ruti Županijskog bibliobusa te pruža svojim članovima uživanje u čitateljskim raspravama. S obzirom da djeca danas sve više vremena provode na internetu, Gradska se knjižnica potrudila djeci ponuditi nešto i na tom području, a opet da je povezano s čitanjem i razmjenom iskustava. Dječji čitateljski blog "Tragači" održava se online za djecu od 8 do 13 godina starosti. Online čitateljski klub okuplja djecu koji čitaju knjige i pišu o njima, pišu i objavljuju vlastite priče i družu se s piscima.

Osim održavanja pričaonica i dječjih čitateljskih klubova u knjižnici se održavaju i raznovrsne radionice za djecu. Jedna od takvih zanimljivih radionica svakako je radionica 3D printanja na kojoj djeca samostalno dizajniraju, izmišljaju i izrađuju svoje predmete putem 3D printera. Program "3D (is)printan" polaznicima omogućava izražavanje vlastite kreativnosti i druženje s vršnjacima sličnih interesa. Za obožavatelje mangi i anime stvaralaštva održavaju se sastanci dvaput mjesečno, a između susreta gledaju anime na kojima na sastancima uživo

raspravljaju. Ljubiteljima stripa Gradska knjižnica nudi malu školu stripa kojom se polaznici radionice upoznaju s poviješću stripa, njegovim tehnikama, elementima, vrstama, junacima, autorima. Na radionicama često gostuju i iskusni strip-autori koji polaznike upoznaju sa stilovima i tehnikama stripa. Stripaonica okuplja osnovnoškolce i srednjoškolce, a najveću im radost pruža samostalna izrada stripova.

Kreativna radionica stilskog pisanja za jedanaestogodišnjake pod nazivom "Pssst...pišemo!" podrazumijeva učenje razlikovanja funkcionalnih stilova, njihovih osobitosti i načina izražavanja, ali i pisanje tekstova na određenim stilovima. Ova je radionica stvorena za djecu koja osobito vole i žele pisati novinske tekstove, znanstvene radove ili vlastite literarne radove te vježbom sve više napredovati. Kako bi njihovi tekstovi bili što bolji, suradnici ove radionice jesu stručnjaci koji svakodnevno koriste određene stilove: novinari, književnici, znanstvenici i drugi.

Mala škola glagoljice "Az Buki Vidi" održava se jednom tjedno, a cilj je radionice upoznati polaznike s razvojem pisma, glagoljaškom tradicijom i drugim zanimljivostima vezanim uz najstarije hrvatsko pismo. Osim teorijskog dijela, polaznici imaju priliku naučiti glagoljična slova i postati pravi mali glagoljaši.

"Mali kućni majstori" naziv je kreativne radionice namijenjenoj djeci mlađe školske dobi koja uče likovne tehnike i primjenjuju ih u knjižničnim ograncima diljem Rijeke. Svoja znanja i kreativnost polaznici likovne radionice pokazuju na uređenju interijera dječjih odjela.

U suradnji s Dječjom bolnicom Kantrida od 2009. godine Gradska knjižnica Rijeka i Strukovna udruga za promicanje dobrobiti djece Portić organiziraju pričaonice na Odjelu onkologije i hematologije. Pričaonice provode volonteri s ciljem podrške djeci te ublažavanju negativnih posljedica hospitalizacije. Volonteri koji pričaju priče djeci sat vremena prije odlaska na

počinak sudjeluju na trodnevnoj edukaciji, a njihov se rad redovito evaluira. Knjižnica svojim volonterima omogućava besplatan upis i posudbu većeg broja građe, sudjelovanje u pripremnim seminarima te stručnu pomoć kod odabira literature i rada s djecom.²³

5. Mladež u knjižničnim ustanovama

Prije svega treba definirati tko su mladi i imaju li status kao takvi u knjižnicama. Najčešće se u narodnim knjižnicama, osobito onim manjim, pojavljuju odjeli za odrasle i odjeli za djecu. Postavlja se pitanje u koju kategoriju svrstati mlade? Jesu li oni prezreli da bi odgovarali potrebama djece ili još nisu dovoljno zreli kako bi mogli odgovarati potrebama odraslih? Isto tako valjalo bi voditi računa o tome da su mladi skupina koja teži odrasti te ih najčešće u toj dobi i smeta ako prostor trebaju dijeliti s djecom.

Pod pojmom "mladi" obuhvaća se dobno vrlo različita populacija. Kao korisnici knjižničnih usluga, mladi čine posebnu skupinu koji imaju drugačije interese od djece i odraslih korisnika, a dobiva se dojam da im se u narodnim knjižnicama ne pridaje velika pažnja. Kako bi neka knjižnica mogla organizirati program za mlade, potrebno je poznavati njihove različitosti i potrebe. Mladim se osobama trebaju ponuditi drugačiji programi nego djeci, mlade osobe sposobne su za složenije misaone procese koje treba pratiti. Razdoblje mladenaštva obilježeno je brojnim promjenama, to je razdoblje odvajanja od djetinjstva, ali i obitelji. Poznavanje svojih korisnika i njihovih interesa važno je za zadovoljstvo sretnih korisnika knjižnice. Knjižnice bi trebale svoje ponude i uređenje knjižnice prilagoditi mladima i njihovim promjenama. Najčešće se u narodnim knjižnicama nalaze dječji odjel i odjel za odrasle, pa tako i razne aktivnosti namijenjene njima,

²³ Podaci su preuzeti s mrežne stranice: <http://gkr.hr/>

što mlade stavlja u drugi plan. Nisu više zainteresirani za radionice, pričaonice i druge aktivnosti namijenjene maloj djeci, a opet su nedovoljno zreli za aktivnosti koje su predviđene za odrasle. Mladi su stoga specifična kategorija korisnika koji imaju drugačije zahtjeve i interese stoga im je potrebno posvetiti više pažnje i pozabaviti se time što im se može ponuditi. U rječniku hrvatskoga jezika natuknica mladež objašnjena je kao mladići i djevojke, mladi naraštaj, omladina bez da se spominje dob koju obuhvaća. Tim su se pojmom bavili i različiti autori iz područja knjižničarstva pokušavajući odrediti dob, no ujednačenost nisu postigli. Najčešće su knjižničari odredili da su mladi dobna skupina od 12 do 18 godina.²⁴

Taj problem neujednačenosti itekako ima utjecaja na ponudu usluge u knjižnicama diljem Hrvatske, ali i ostalih zemalja. Ako knjižničar ne zna kojoj dobnoj skupini pripadaju mladi, teško će moći odrediti koje mu usluge mogu odgovarati, koje potrebe treba zadovoljiti i kako ih učiniti svojim sretnim korisnicima. Kako bi pružili zadovoljstvo svojim korisnicima potrebno istražiti njihove potrebe i pružiti im kvalitetnu uslugu.

Mladi su skupina korisnika koja će promijeniti svoj odnos prema starijim osobama, stoga je važno da su i knjižničari upoznati sa svim oscilacijama koje su u toj dobi normalne. Jedno od najvećih opterećenja mladih jest emocionalno, stoga neće uvijek biti pristojni i raspoloženi za razgovor sa starijom osobom. Njihove su potrebe danas najčešće vezane uz internet, društvene mreže, različite stilove glazbe, oblačenja i slično. Današnje su se aktivnosti promijenile u odnosu na nekadašnje interese mladih, no kako bi zadržale svoje korisnike, knjižnice bi trebale voditi računa o svemu. Iako se čini kako svoje slobodno vrijeme mogu najviše provoditi kod kuće ako su im interesi vezani uz internet, mladi vole posegnuti i za kojim dobrim časopisom, zanimljivom knjigom, ali i filmovima i

²⁴ Stričević, Ivanka; Jelušić, Srećko. Knjižnične usluge za mlade : modeli i koncepti.. Vjesnik bibliotekara Hrvatske 53, 1(2010), str.7.

igrama koje knjižnice mogu ponuditi. Nisu svi mladi informatički dobro opremljeni i ne mogu sve ono što im je potrebno pronaći kod kuće. Knjižnica bi trebala postati mjesto u kojem će se osjećati sigurno i udobno, a koja će im ipak poslužiti kako bi došli do svih potrebnih informacija. Stoga je važno preispitati koje informacije pretražuju mladi, što ih zanima i što im se u tom okviru može i ponuditi.

5.1. Povijest pružanja usluga i programa za mladež u knjižnicama

Pojava zanimanja za mlade kao korisnika intenzivno je počela rasti nakon Drugog svjetskog rata kako bi se mladima pružali bolji uvjeti za život i obrazovanje nakon teškog razdoblja. Promjene u radu knjižnice bile su nužne zbog toga što je zamijećen znatan pad mladih osoba iz narodnih knjižnica. Razlog tome bio je što knjižnice nisu bile dovoljno privlačne za mlade korisnike. Iako su u nekim knjižnicama tradicionalno postojali odjeli za djecu i mladež, nisu odgovarali svim potrebama mladih.

U Münchenu je 1949. godine osnovana Međunarodna knjižnica za mlade (Internationale Jugendbibliothek). Cilj osnivanja knjižnice bio je širiti mir, trpeljivost i razumijevanje među djecom i mladima pomoću knjiga iz različitih kultura i na različitim jezicima.²⁵

Tijekom cijelog dvadesetog stoljeća knjižničari su pokušavali izaći u susret mladeži i odgovoriti na njihove potrebe. Svjesni gubitka velikog broja mladeži u njemačke se knjižnice tijekom prve polovice devedesetih godina uvode knjižnične usluge za mladež i otvara se prva zasebna Knjižnica za mladež u Dresdenu. Knjižnica za mlade u Dresdenu pokazala je kako knjižnica treba skrbiti

²⁵ Stričević, Ivanka; Jelušić, Srećko. Knjižnične usluge za mlade : modeli i koncepti. Vjesnik bibliotekara Hrvatske 53, 1(2010), str.8.

o formatu građe, sadržaju, ali i o informacijskoj i savjetodavnoj službi te voditi brigu o prostoru u kojem borave.

S gubitkom članstva u mladenačkoj dobi suočavale su se i hrvatske knjižnice stoga su prihvatili nove tehnologije i time pokušavali privući i vratiti mlade u knjižnicu. Prvi programi za mlade u Hrvatskoj javljaju se krajem devedesetih godina u sklopu Dječjeg odjela "Stribor" Gradske knjižnice Rijeka. Prvi poseban odjel za mladež otvoren je 2000. godine u Knjižnici Medvešćak u Zagrebu koji je svojim korisnicima pružio poseban prostor, izdvojen fond tiskane i elektroničke građe, dostupan besplatan internet i posebnu informacijsku službu. Sve to doprinijelo je porastu učlanjivanja mladih u narodne knjižnice pa je 2003. godine Hrvatska dobila i prvu Knjižnicu i čitaonicu za mlade pri Gradskoj knjižnici Ivan Goran Kovačić u Karlovcu.²⁶

5.2. Smjernice za knjižnične usluge za mladež

Smjernice za knjižnične usluge za mladež promijenile su knjižničarstvo od sredine devedesetih godina. Prvo izdanje smjernica za knjižnične usluge za mladež IFLA je objavila 1996. godine, no razvojem tehnologija upotrebnog interneta znatno se promijenila pa je 12 godina kasnije objavljeno i drugo izdanje. U drugom su izdanju Smjernica uvedeni i sadržaji vezani uz internet i knjižnicu koje je tehnologija promijenila, ali i oni vezani uz odgojnu, obrazovnu i društvenu ulogu knjižnice.

Prvo izdanje Smjernica objavljeno je iz potrebe za skretanje pozornosti na dobnu skupinu kojom su se knjižnice najmanje bavile, a to je mladež. Smjericama je nastojalo potaknuti knjižnice na uvođenje knjižničnih usluga za mladež. Kako su smjernice davale tek upute kako pokrenuti uvođenje novih

²⁶ Smjernice za knjižnične usluge za mladež. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2009., str. 8.

aktivnosti, konkretni rezultati bili su mogući tek nakon razvoja prakse u knjižnicama. Stoga je bilo potrebe za izdavanjem novih IFLA-inih smjernica koje su sadržale tzv. Listu za (samo)procjenu koja bi trebala pomoći knjižničarima u planiranju i vrednovanju usluga za ovu korisničku skupinu, primjere dobre prakse kojima je cilj dati zamisli kako na različite načine zadovoljiti potrebe i interese mladih te prilog u kojem se u 40 tzv. pozitivnih čimbenika navodi koji su to temelji koji omogućuju zdrav razvoj mladih u suosjećajne i odgovorne odrasle osobe.

U Smjernicama se poseban naglasak stavlja na uključivanje mladih u apsolutno sve korake razvoja knjižničnih usluga, od postavljanja ciljeva, definiranja potreba svake pojedine zajednice, planiranja usluga, izgradnje zbirke, predstavljanja u javnosti ili suradnje s partnerima. Prve su smjernice samo predlagale nove usluge koje su se provodile i koje je drugim izdanjem valjalo unaprijediti.²⁷

5.2.1. Svrha smjernica

IFLA-ine Smjernice za knjižnične usluge za mladež pružaju okvir za razvoj knjižnica i knjižničnih usluga za mladež, a namijenjeni su međunarodnoj zajednici. Smjernice omogućavaju knjižničarima diljem zemlje osnovna znanja za razvoj knjižničnih usluga, nude zamisli koje knjižničari mogu provoditi u svojim knjižnicama kako bi zadovoljili potrebe mladih.

Mladi imaju pravo na usluge jednake kvalitete kao i ostale dobne skupine. Gdje god je to moguće, takve bi usluge trebalo razvijati u suradnji s mladim ljudima. Tinejdžerima je potrebno posvetiti posebnu pozornost jer mnogi upravo u tom životnom razdoblju prestaju s čitanjem neobvezne literature. Knjižničari i drugi

²⁷ Isto.

stručnjaci kojima je poznat psihički i emocionalni razvoj mladih ljudi trebali bi mladež uvoditi u svijet raznovrsnih knjiga, u skladu s njihovim promjenjivim interesima. Poslanje knjižnice u odnosu na usluge za mladež jest pomoći pojedincu da ostvari uspješan prijelaz iz djetinjstva u odraslu dob tako što će omogućiti pristup građi i osigurati okružje koje zadovoljava specifične potrebe mladih ljudi za intelektualnim, emocionalnim i društvenim razvojem.²⁸

Knjižnične usluge za mladež trebale bi omogućiti prijelaz s usluga za djecu na usluge za odrasle na temelju jedinstvenih potreba mladih. Mladi ljudi trebaju i zaslužuju usluge koje zadovoljavaju njihove potrebe za obrazovanjem, informiranjem, kulturom i razonom. Usluge bi trebale promicati pismenost, učenje, informacijsku pismenost i čitanje. U IFLA-inim se Smjernicama nalazi deset ciljeva koje bi trebale poslužiti knjižnicama kao okvir za razvoj usluga za mladež²⁹:

1. Knjižnica jasno podržava pravo mladih na slobodan pristup knjižničnoj građi i izvorima informacija i poštuje pravo mladih ljudi na odabir informacija koje odgovaraju njihovim potrebama, bez cenzure.
2. Knjižnični program za mlade djelotvorno se provodi skladu s primjerima dobre prakse.
3. Sredstva namijenjena programima i uslugama za mlade pravedno su raspodijeljena.
4. Knjižnično osoblje poznaje razvoj mladih i građu primjerenu njihovoj dobi, uključujući mlade ljude s posebnim potrebama.
5. Knjižnica pruža široki izbor suvremene građe koja je zanimljiva mladima kako bi poticala cjeloživotno učenje, pismenost, motivaciju za čitanjem i razvoj čitatelja.

²⁸ Smjernice za knjižnične usluge za mladež. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2009.

²⁹ Smjernice za knjižnične usluge za mladež. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2009.

6. Knjižnica posjeduje građu koja zadovoljava obrazovne potrebe mladih.
7. Knjižnica mladim ljudima pomaže sreći vještine potrebne za uspješno korištenje cjelokupne knjižnične građe i pomaže im u informacijskom i informatičkom opismenjavanju.
8. Knjižnica potiče razvoj mladih ljudi tako što im omogućuje sudjelovanje u planiranju i provedbi knjižničnih programa i usluga za mladež te im daje prigodu da dobrovoljno pomažu drugima.
9. Knjižnica osigurava prostor namijenjen isključivo mladima koji im je privlačan i koji održava njihov životni stil.
10. Knjižnica surađuje s ostalim ustanovama i organizacijama u zajednici kako bi podržavala sve vidove zdravog i uspješnog razvoja mladih.

Navedene bi smjernice svaka knjižnica trebala prilagoditi svojim potrebama. Kako dobna skupina nije određena, svaka knjižnica može sama odrediti dobni raspon mladeži i prema tome ih aktivno uključiti u proces nabave građe, vrednovanje, korištenje programa i usluga. Nakon što ispitaju potrebe mladih, knjižnice trebaju nabaviti ono što im je potrebno za obrazovanje, ali i za slobodno vrijeme. Raznovrsna građa odnosi se i na mladež različite dobi, rase, jezične pripadnosti, ali isto tako važno je voditi računa i o osobama s teškoćama u razvoju. Tako bi svaka knjižnica trebala imati prilagođene časopise, knjige, stripove, filmove, ali i razne igre i usluge koje se mogu ponuditi u elektroničkom obliku. U današnje doba nezamislivo je biti bez interneta, stoga je mladima potrebno osigurati pristup računalu i internetu za učenje, ali i osobni razvoj. Ako knjižnice poznaju potrebe svojih korisnika, korisnici su zadovoljni i mogu doprinijeti razvoju. Budući da se mladež razlikuje kako svojom dobi, tako i svojim potrebama, knjižnice mogu, ali ne moraju ponuditi i razna druženja i kulturna događanja, no sve ovisi o interesima.

U IFLA-inim smjernicama nalazi se popis usluga koje se preporučuju knjižnicama, a koje mogu ponuditi mladeži³⁰:

- a) Slobodan pristup internetu
- b) Osigurati referentne informacije koje mladim ljudima pomažu u učenju i osobnom razvoju
- c) Ponuditi organizirane obilaske knjižnice da bi korisnici naučili samostalno se služiti knjižnicom te da bi se u njoj ugodno osjećali
- d) Poučavati pismenosti i vještinama traženja informacija koristeći tiskane i elektroničke izvore
- e) Ponuditi čitateljima savjetodavnu službu (pojedincima i skupinama)
- f) Poticati korištenje svih vrsta građe
- g) Ponuditi pomagala za pronalažanje građe i druge popratne materijale
- h) Po potrebi olakšavati pristup građi koja ne postoji u fondu te osigurati međuknjižničnu posudbu
- i) Predstaviti knjižnične usluge za mladež u zajednici
- j) Suradivati s drugim dobavljačima informacija i ponuđačima usluga u zajednici
- k) Ponuditi usluge posebnim skupinama kao što su mladi ljudi s posebnim potrebama, maloljetni roditelji, mladi u odgojnim zavodima ili oni koji nisu u mogućnosti posjetiti knjižnicu iz različitih razloga.

Knjižnicama je teško ispuniti baš sve zahtjeve i udovoljiti svakom korisniku, no prijedlozi mogu biti dobar put prema zadovoljnim korisnicima kojima će

³⁰ Smjernice za knjižnične usluge za mladež. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2009., str. 17.

knjižnica postati ugodno i sigurno mjesto koje će promicati čitanje, učenje, ali i provođenje slobodnog vremena na zanimljiv i koristan način.

6. Usluge i programi za mladež

6.1. Usluge i programi za mladež u Gradskoj knjižnici Krapina

Ulaskom u Gradsku knjižnicu Krapina korisnik se može opredijeliti za desnu stranu knjižnice koja je namijenjena djeci, odnosno na kojoj se nalazi odjel za djecu, ili lijevu stranu knjižnice na kojem se nalazi građa namijenjena odraslima, tj. odjel za odrasle. Osim navedenih odjela, knjižnica na prvom katu sadrži i studentski odjel koji mogu koristiti isključivo studenti u radne dane. Gradska knjižnica Krapina često organizira radionice i pričaonice koje su namijenjene djeci različite dobi, od izrade raznih igračaka, maski, kreativnog izražavanja, do održavanja pričaonica uz stvarne likove, čitanja bajki i igranja društvenih igara.

Gradska knjižnica Krapina nema posebno odvojen odjel za mladež, no postoji niz programa koje nudi u sklopu Dječjeg odjela. Budući da su djeca brojniji članovi knjižnice nego mladež, njima je posvećeno više usluga i programa. Gradska knjižnica Krapina svoje aktivnosti u posljednje vrijeme objavljuje na Facebook stranici knjižnice čime se prije svega može bolje približiti mladima koji najčešće tu društvenu mrežu koriste. U knjižnici se često odvijaju pjesničke večeri koje promoviraju mlade pjesnike. Kako se dobna granica mladeži razlikuje od knjižnice do knjižnice, moglo bi se reći da jedan manji dio mladeži može uživati i u dječjem čitateljskom klubu koji se od nedavno odvija u knjižnici. Čitateljski klub okuplja zaljubljenike u knjige koji na sastancima iznose

svoje dojmove, raspravljaju o pročitanome te iznose najupečljivije dojmove iz knjiga.

Mladi mogu sudjelovati i u nizu drugih aktivnosti koje nudi knjižnica, kao što je npr. razmjena knjiga. To je prilika da svatko tko kod sebe ima neku knjigu koju je pročitao može donijeti u knjižnicu, ostaviti je i uzeti neku koju je donio netko drugi. Na taj se način potiče čitanje novih djela . Onaj mlađi dio skupine mladih (do 14 godina) može sudjelovati i u radionicama koje se organiziraju svake godine povodom Dana dječjeg odjela u lipnju. Ove su godine djeca i mladi imali priliku postati knjižničari na jedan dan, saznati kako se posuđuju knjige, kako ih knjižničari smještaju na police i zašto je krivo umetnuta knjiga – izgubljena knjiga. Isto tako organizira se i pričaonica bajki koja je primjerenija djeci, no društvene igre i kreativne radionice itekako mogu biti zanimljive i mladima.

Maturanti su skupina koja pripada mladima pa se za njih u svibnju organiziraju često kvizovi na društvenim mrežama putem kojih se učenici završnih razreda srednje škole mogu pripremati za državnu maturu. Za učenike završnih razreda postoji brojna literatura za pripremu, stoga je i to jedan od najčešćih razloga zašto mladi dolaze u knjižnicu.

Osim radionica, u knjižnici se nekoliko puta godišnje održavaju i razni natječaji putem kojih se djecu i mlade potiče na kreativnost na likovnom izričaju, ali i literarnom. Povodom Majčinog dana Gradska knjižnica Krapina u suradnji s Udrugom "Hrvatska žena" ove je godine prvi puta objavila natječaj za najljepšu pjesmu posvećenu majci koja je bila namijenjena i mladima, odnosno učenicima višim razredima osnovne škole.³¹

³¹ Podaci su preuzeti s Facebook stranice Gradske knjižnice Krapina

6.2. Usluge i programi za mladež u Gradskoj knjižnici Rijeka

Gradska knjižnica Rijeka svojim korisnicima nudi pregršt aktivnosti. Osim niza aktivnosti za djecu, roditelje i odrasle, posebnu pozornost u ovoj knjižnici pridaju i mladima. Gradska knjižnica Rijeka knjižnica je koja mladima nudi ipak više aktivnosti nego Gradska knjižnica Rijeka. Trude se ponuditi sadržaje koji bi služili za korištenje slobodnog vremena, da bi svatko za sebe pronađe nešto zanimljivo, ali i nude teme koje zbližavaju ljude prema njihovim interesima. Budući da su mladi skupina koja ima različite interese, potrebno je ponuditi im raznovrsne teme i mogućnosti kako bi u knjižnici mogli pronaći mjesto koje nudi ono što im je potrebno. Tako se u Gradskoj knjižnici Rijeka često održava predstavljanje knjiga, susreti s autorima, razgovori o književnosti, rasprave o životu i ostalim temama koje mlade zbližavaju te različiti oblici druženja koje knjižnica organizira i prema posebnim prigodama. Osim raznih obilježavanja i radionica o kojima se knjižnica brine, postoje i redovni programi o kojima se posebno brinu i održavaju. Jedan od takvih je i čitateljski klub koji je namijenjen studentima koji djeluje od 2012. godine. Prema riječima sudionika, njihovi su sastanci uvijek vrlo zabavni i zanimljivi, a to je upravo ono što mladi najviše žele. Čitateljski se studentski klub sastaje jednom mjesečno, a čine ga studenti s različitih fakulteta. Njihov je jedini cilj zabaviti se te raspravljati o pročitanoj knjizi na neobavezan, ali konstruktivan način. Budući da je u pitanju veći broj studenata koji imaju različita mišljenja, mogu raspravljati i upuštati se u rasprave, ali komentirati sve segmente knjige. Dogovor je kluba da svaki njihov sastanak ima i neki redoslijed pa na početku sastanka daju ocjenu knjizi koju su pročitali, a koja se na kraju sastanka među članovima često i promijeni. Na kraju sastanka slijedi dogovor o tome tko će napisati osvrt o tome koje su sve misli iznijeli tijekom sastanka. U sklopu čitateljskog kluba organiziraju se gostovanja različitih autora, ali i filmska podsekcija. Filmska podsekcija unutar čitateljskog kluba

podrazumijeva sastanke i razgovore o filmovima koje zajedno pogledaju te se na taj način zabavljaju i vrijeme provode uz ono što vole. Sudionici čitateljskih klubova redovito objavljuju i članke na web stranici knjižnice tako da svi oni koji nisu uključeni u klub mogu čitati o njima te im se dopadne i odluče im se priključiti. Brojne su aktivnosti koje mladi organiziraju, a među njima je i održavanje Noći otvorenih vrata SČK-a uz BookCrossing, Mjeseca hrvatske knjige i brojne druge koje nude niz zanimljivih događanja. Osim čitateljskog kluba za studente, postoji i čitateljski klub namijenjen mladima u koji mogu biti uključeni svi mladi neovisno o tome jesu li studenti ili su zaposleni. Isto tako sudjeluju u aktivnostima te organiziraju brojna događanja.

U sklopu Gradske knjižnice Rijeka mladim srednjoškolcima nudi se i Stripaonica, odnosno radionica izrade stripa. Članovi stripaonice se upoznaju s poviješću stripa, njihovim tehnikama, elementima, vrstama, junacima i autorima. Radionici povremeno gostuju i strip-autor pa članovi iz prve ruke saznaju kako nastaju stripovi te mogu sami izrađivati ono što žele. Moto Stripaonice je: *Raditi stripove kakve i sami želimo čitati!*

Inkubator 3D printanja i modeliranja u Striboru aktivnost je namijenjena djeci i mladima, a svojim postojanjem žele dokazati da je knjižnica mjesto stvaralaštva, kreativnosti, eksperimentiranja i da može potaknuti na rad. Članovi koji se bave 3D printanjem rade na tome da se tehnologija omogući široj javnosti, da takve stvari nisu dostupne samo malom broju ljudi koji se time bavi, već da sve više djece i mladih rade na tome i pokušaju sami nešto stvoriti.

Sve navedeno samo je jedan mali djelić aktivnosti koje Gradska knjižnica Rijeka nudi svojim članovima, no vidljivo je da brine o svojim članovima, o njihovim interesima i da se svakoj dobnoj skupini pokušavaju čim više približiti. Istražuju, proučavaju, analiziraju svoj rad i aktivnosti, a to je jedan od načina kako svoje korisnike učiniti zadovoljnima.

7. Zaključak

Narodne knjižnice služe cjelokupnoj zajednici i zato trebaju voditi brigu o potrebama svih uzrasta. IFLA-ine smjernice polaze od činjenice da je mladost jedinstveno životno razdoblje te da isto tako kao i ostale skupine imaju pravo na usluge. Da bi se moglo govoriti o uslugama koje bi knjižnice nudile svojim korisnicima, prije je svega potrebno poznavati svoje korisnike. Narodne knjižnice trebale bi pomoći djeci u njihovu razvoju, a mladima u prijelazu iz djetinjstva u odraslu dob te omogućiti im pristup građi koja zadovoljava njihove potrebe. Knjižnica nije samo mjesto na kojem se posuđuju knjige, već korisnicima treba ponuditi puno više. Treba im pružiti mjesto u kojem će se osjećati ugodno i sigurno i u koje će se uvijek s radošću vratiti. Bebe i djeca skupina su kojima je posvećeno pregršt aktivnosti, prostor na kojem borave treba biti poticajan i maštovit kako bi se osjećali ugodno i poželjeli se vratiti na ovo mjesto. Uloga je dječjih knjižničara stvarati čitatelje od najmanjih nogu, raditi na pozitivnom okruženju te im omogućiti pravo na informacije, zabavu i igru. Rad s djecom može doprinijeti tome da djeca postaju aktivni korisnici knjižničnih usluga kojima dolazak u knjižnicu postaje navika. Prelaskom u mladenaštvo mijenjaju se njihovi stavovi i zahtjevi, stoga knjižničari trebaju voditi brigu da sve potrebe budu zadovoljene. Teško je poznavati tematsku raznolikost koja zanima mlade, no raznim upitnicima knjižnice bi mogle upoznati svoje korisnike i pružiti im usluge koje ih zanimaju. Mladima je potrebno omogućiti sudjelovanje u planiranju i provedbi knjižničnih programa i usluga za mladež te im dati mogućnost da i na taj način sudjeluju. Iako je u Hrvatskoj mali broj knjižnica koje se doista brinu o interesima mladih, ovim je radom istražen rad Gradske knjižnice Rijeka te je vidljivo kako postoje raznovrsne aktivnosti u kojima svatko može pronaći nešto za sebe. Jedan od slabijih primjera jest Gradska knjižnica Krapina

koja nema posebno izdvojene programe za mlade, već se sve ponuđene radionice nude djeci i mladima, što nije uvijek primjereno za svaku mladenačku dob.

Na temelju istraživanja o uslugama narodnih knjižnica može se zaključiti kako su knjižnice najčešće usmjerene na usluge koje se nude djeci s ciljem stvaranja navike čitanja, ali i korištenja knjižničnih usluga. Gradska knjižnica Rijeka dobar je primjer koji se vodi IFLA-inim smjernicama i koji brine o tome što njihovim korisnicima treba i koje informacije ih zanimaju. Za osjećaj ugone svojih korisnika potrebno je da se knjižnica razvija u skladu s trendovima i interesima te postane sigurno mjesto na koje će svaki roditelj rado dovesti svoje dijete.

8. Sažetak

Diplomski rad posvećen je analizi knjižničnih usluga za djecu i mladež u narodnim knjižnicama u Rijeci i Krapini. U radu se prikazuju obilježja, uloga i zadaća narodnih knjižnica u Hrvatskoj. Nakon pregleda sadržaja i statusa djece u narodnim knjižnicama, prikazan je povijesni razvoj dječjeg knjižničarstva u Hrvatskoj te uloga dječjih knjižničara. Slijedi sažetak o IFLA-inim Smjernicama za knjižnične usluge za djecu te je ukratko opisana njihova svrha i funkcija kod organizacije i rada dječjih odjela. Rad se temelji na analizi knjižničnih usluga za djecu i mlade stoga su prikazane aktivnosti za djecu koje nude narodne knjižnice u Krapini i Rijeci. Nakon prikaza usluga za djecu prikazuje se uvid u rad narodnih knjižnica namijenjen mladeži, povijesni razvoj te kratak osvrt na Smjernice za knjižnične usluge za mladež. U posljednjem se dijelu upoznajemo s knjižničnim uslugama i programima koje narodne knjižnice u Krapini i Rijeci nude mladeži, ali i s kojim se problemima narodne knjižnice susreću.

Ključne riječi: narodna knjižnica, djeca, mladež, aktivnosti, programi, usluge

Literatura

1. Ilišin, Vlasta; Ankica Marinović Bobinac; Furio Radin. Djeca i mediji : uloga medija u svakodnevnom životu djece. Zagreb : Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži, 2001.
2. Konvencija o pravima djeteta. Dostupno na: https://www.unicef.hr/wp-content/uploads/2017/05/Konvencija_20o_20pravima_20djeteta_full.pdf
3. Kovačević, Jasna. Narodna knjižnica, Središte kulturnog i društvenog života. Zagreb: Naklada Ljevak, 2017.
4. Martinović, Ivana; Stričević, Ivanka. Kompetencije dječjih knjižničara: koliko poznaju literaturu za svoje korisnike. Vjesnik bibliotekara Hrvatske 56, 3(2013), 67-90.
5. Narodna knjižnica : IFLA-ine i UNESCO-ove smjernice za razvoj službi i usluga / priredila Radna skupina Sekcije za narodne knjižnice na čelu s Philipom Gillom. Zagreb, Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2003.
6. Schmitt, Rita. Knjižnice za mladež u Njemačkoj. // Nove usluge za korisnike narodnih knjižnica : njemačka iskustva. Zagreb : Knjižnice grada Zagreba; Goethe-Institut Zagreb, 2004. Str. 13-30.
7. Smjernice za knjižnične usluge za bebe i djecu rane dobi. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2008.
8. Smjernice za knjižnične usluge za djecu. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2004.
9. Smjernice za knjižnične usluge za mladež. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2009.
10. Standardi za narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 43, 3(2000), str. 163-180.
11. Stričević, Ivanka. Knjižnice za djecu u suvremenoj Europi: interkulturalni pristup u multikulturalnom okruženju. Knjižnica 53(2009)1-2, 197-208.

12. Stričević, Ivanka; Čičko, Hela; Križanić Delač, Đurđica. Knjižnične službe i usluge za djecu u hrvatskim narodnim knjižnicama: razvoj, stanje i perspektive. Vjesnik bibliotekara Hrvatske 49, 1(2006), 22-36.
13. Stričević, Ivanka; Čunović, Kristina. Knjižnične usluge za djecu rane dobi i roditelje u Hrvatskoj. Vjesnik bibliotekara Hrvatske 56, 3(2013), 47-66.
14. Stričević, Ivanka; Jelušić, Srećko. Knjižnične usluge za mlade : modeli i koncepti. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 53, 1(2010) .
15. Zakon o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti. Dostupno na: <https://www.zakon.hr/z/2275/Zakon-o-knji%C5%BEicama-i-knji%C5%BEni%C4%8Dnoj-djelatnosti> .

Mrežne stranice knjižnica

Gradska knjižnica Rijeka: <http://gkr.hr/>

Gradska knjižnica Krapina: <http://gkkkr.hr/>